

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16.12.2009, sp. zn. 29 Cdo 4712/2007, ECLI:CZ:NS:2009:29.CDO.4712.2007.1

Číslo: 104/2010

Právní věta: Ustanovení § 183k obch. zák. zakládá právo akcionáře domáhat se určení výše přiměřeného protiplnění i právo domáhat se zaplacení (doplacení) protiplnění v přiměřené výši. V rámci jednoho řízení vedle sebe ob stojí návrhy dvou či více navrhovatelů, z nichž některý se domáhá nároků plynoucích z ustanovení § 183k obch. zák. návrhem na určení výše přiměřeného protiplnění a některý návrhem na zaplacení (doplacení) protiplnění v přiměřené výši. Při rozhodování o kterémkoli z uvedených žalobních návrhu není soud vázán tím, jak žalobce vyčíslil výši přiměřeného protiplnění na jednu akcii ani celkovou výši požadovaného protiplnění.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 16.12.2009

Spisová značka: 29 Cdo 4712/2007

Číslo rozhodnutí: 104

Číslo sešitu: 9-10

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Akciová společnost

Předpisy: § 183k obch. zák.
§ 83 odst. 2 písm. d) o. s. ř.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

K r a j s k ý s o u d v P l z n i usnesením ze dne 19. 4. 2006 odmítl návrh, jímž se navrhovatelka b) domáhala, aby soud přezkoumal podle § 183k obch. zák. přiměřenost protiplnění za jednu akcii společnosti ZE, a. s. (dále jen „společnost“), přiznal jí právo na jinou výši protiplnění, na přiměřený úrok z něj a z doplatku k němu, a aby uložil společnosti Č., a. s., zveřejnit výrok soudu o právu na jinou výši protiplnění a přiměřených úroků.

V odůvodnění rozhodnutí soud prvního stupně uvedl, že vyzval všechny navrhovatele k odstranění vad podání, navrhovatelka b) však „výslovně uvedla“, že ponechává návrh v původním znění. Její návrh tudíž není schopný projednání, a proto jej soud odmítl.

Usnesením ze dne 29. 6. 2007 V r c h n í s o u d v P r a z e usnesení soudu prvního stupně potvrdil s tím, že sice shodně se soudem prvního stupně shledává, že ustanovení § 183i až § 183n obch. zák. není dostatečně určité, přesto však považuje za nezbytné podržet návrh podávaný na jejich základě ustanovení § 80 písm. b) o. s. ř. Proto pokládá požadavky soudu prvního stupně na doplnění petitu za opodstatněné.

Proti usnesení odvolacího soudu podala navrhovatelka b) dovolání. Co do jeho přípustnosti odkázala na ustanovení § 239 odst. 3 o. s. ř. Namítá, že rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci a že řízení je postiženo vadou, spočívající v tom, že napadené rozhodnutí nebylo řádně odůvodněno.

Konkrétně dovolatelka nesouhlasí se závěrem odvolacího soudu, dle kterého návrh učiněný podle § 183k odst. 1 obch. zák. musí být podřízen § 80 písm. b) o. s. ř. Tvrdí, že návrh musí být podřízen § 80 písm. c) o. s. ř. Argumentuje tím, že návrh podle § 131 obch. zák. je svou povahou určovacím návrhem sui generis, není proto důvodu, proč by „přezkoumání soudem“ podle § 183k obch. zák., které je náhradou za návrh dle § 131 obch. zák., mělo znamenat požadavek žaloby na plnění.

Návrh podle ustanovení § 183k odst. 1 obch. zák. není dle názoru dovolatelky možno „podřadit pod žalobu na plnění“ ani proto, že je přípustné ji podat ještě před přechodem vlastnického práva k akciím na hlavního akcionáře, tedy ve chvíli, kdy ještě žádný nárok na plnění ani nemohl vzniknout. Před přechodem vlastnického práva k akciím se akcionáři nemohou domáhat plnění, nýbrž jen určení správné výše protiplnění (správné částky připadající na jednu akcii).

Dovolatelka akcentuje, že výčet druhů žalob v ustanovení § 80 o. s. ř., je pouze demonstrativní. Není tedy nutno, aby bylo řízení vedené dle § 183k obch. zák. „klasickou“ určovací žalobou, s níž je spojena povinnost naléhavého právního zájmu, ale může jít o zcela specifický návrh na zahájení řízení, který se opírá o výslovné, byť ne zcela jasné ustanovení § 183k obch. zák. K tomu dovolatelka poukazuje na právní úpravy squeeze-out v sousedních zemích (Spolková republika Německo, Rakouská republika).

Podle dovolatelky plyne i přímo z textu zákona, že akcionář má právo požádat soud o určení jiné výše protiplnění, tj. jiné částky připadající na jednu akcii, než určil hlavní akcionář.

Dovolatelka argumentuje i tím, že minoritní akcionář, který by se odhodlal zahájit řízení proti zjevně nesprávnému a nespravedlivému určení výše protiplnění, by byl nejprve nucen k vyčíslení celkového doplatku na všechny své akcie, ačkoliv nemá informace, které jsou poskytnuty znalci a které má od představenstva společnosti hlavní akcionář, a mohlo by tedy jít jen o nekvalifikovaný odhad, z něhož by mu byl vyměřen pod sankcí zastavení řízení soudní poplatek. Čím více akcií by akcionář měl a současně čím nižší by odškodnění poskytnuté hlavním akcionářem bylo, tím větší poplatek by musel uhradit, resp. čím „chybněji“ by hlavní akcionář výši protiplnění určil a čím větší finanční újmu by menšinovému akcionáři způsobil, tím větší překážky řízení by byly poškozenému akcionáři do cesty kladeny. Typové podřazení tzv. přezkumného řízení pod žalobu na plnění by též způsobilo extrémní nerovnost akcionářů.

Dovolatelka navrhuje, aby Nejvyšší soud zrušil usnesení odvolacího soudu i soudu prvního stupně a věc vrátil posledně jmenovanému k dalšímu řízení.

N e j v y š š í s o u d zrušil rozhodnutí soudů obou stupňů a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Dovolání je přípustné podle ustanovení § 239 odst. 3 o. s. ř., ve znění účinném do 30. 6. 2009.

Dovolací soud se ztotožňuje se závěry soudů obou stupňů o tom, že právní úprava práva akcionářů domáhat se postupem podle ustanovení § 183k obch. zák. přezkoumání přiměřenosti protiplnění je rozporná.

Ustanovení § 183k obch. zák. v rozhodném znění, určovalo, že vlastníci účastnických cenných papírů

mohou od okamžiku obdržení pozvánky na valnou hromadu, případně od okamžiku oznámení jejího konání, požádat soud o přezkoumání přiměřenosti protiplnění s výjimkou výše protiplnění určené podle § 183m odst. 1 písm. a) obch. zák.; není-li toto právo využito do měsíce ode dne zveřejnění zápisu usnesení valné hromady podle § 183l do obchodního rejstříku, zaniká (odstavec 1).

V případě, že vlastník účastnického cenného papíru nevyužije právo podle odstavce 1, nemůže se nepřiměřenosti protiplnění již dovolávat (odstavec 2).

Soudní rozhodnutí, kterým bylo přiznáno právo na jinou výši protiplnění, je pro hlavního akcionáře a pro společnost závazné co do základu přiznaného práva i vůči ostatním vlastníkům účastnických cenných papírů. Promlčecí doba začíná běžet ode dne právní moci rozhodnutí, a to vůči všem oprávněným osobám bez ohledu na to, zda byly účastníky řízení (odstavec 3).

Určuje-li ustanovení § 183k odst. 3 obch. zák., že soudní rozhodnutí, kterým bylo přiznáno právo na jinou výši protiplnění, je pro hlavního akcionáře a pro společnost závazné co do základu přiznaného práva i vůči ostatním vlastníkům účastnických cenných papírů, vychází nepochybně z toho, že návrh podle § 183k odst. 1 je návrhem na plnění. Výrok rozhodnutí určující přiměřenou výši protiplnění by totiž sám stanovil „základ přiznaného práva“ (tj. výši protiplnění za jeden účastnický cenný papír) a nebylo by jej třeba dovozovat z výše přiznaného protiplnění.

S dovolatelkou je třeba souhlasit v závěru, že lhůta pro podání návrhu podle § 183k odst. 1 obch. zák. uplyne dříve, než navrhovateli vznikne právo na výplatu protiplnění. Navrhovatelé by se tak na základě § 183k odst. 1 obch. zák. museli (pod hrozbou zániku práva) na soud obracet návrhem na přiznání přiměřeného protiplnění před jeho splatností. Důsledkem uvedeného stavu může nepochybně být, že bude-li se akcionář návrhem podle ustanovení § 183k odst. 1 obch. zák. domáhat, aby soud rozhodl, že je mu hlavní akcionář povinen zaplatit nad rámec výše protiplnění uvedené v usnesení valné hromady podle ustanovení § 183i odst. 3 obch. zák., částku, jejíž výši uvede v návrhu, soud návrh zamítne dříve, než právo navrhovatele dospěje, s odůvodněním, že se akcionář domáhá plnění, které se dosud nestalo splatným, tj. proto, že návrh byl podán předčasně.

Ve světle těchto závěrů nelze navrhovatele zbavit práva domáhat se návrhem podle § 183k odst. 1 obch. zák. určení, jaká je výše přiměřeného protiplnění poskytnutého akcionářům podle § 183m odst. 1 obch. zák. a to aniž by musel prokazovat (v intencích § 80 písm. c/ o. s. ř.) naléhavý právní zájem na požadovaném určení. Je tomu tak proto, že zákon přiznává navrhovateli právo takový návrh podat, aniž by úspěch (přípustnost) návrhu podmínil existencí naléhavého právního zájmu. Usuzovat na existenci takové podmínky prostřednictvím § 80 písm. c) o. s. ř. není možné již proto, že jde o určení právní skutečnosti a nikoli o určení, zda tu právní vztah nebo právo je či není (k rozdílu mezi těmito typy žalob srov. např. důvody usnesení Nejvyššího soudu uveřejněného pod číslem 90/2005 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek). Na základě takového návrhu pak soud rozhodne tak, že určí konkrétní výši protiplnění připadající na jeden účastnický cenný papír akciové společnosti, jejíž valná hromada přijala rozhodnutí podle § 183i obch. zák.

Současně však je třeba uvést, že nevýhodou určovacího návrhu je, že i když navrhovatel v řízení uspěje, soudní rozhodnutí mu nemůže sloužit jako titul pro výkon rozhodnutí (exekuci). Neuhradí-li hlavní akcionář dobrovolně protiplnění ve stanovené výši, popřípadě neuhradí-li dobrovolně rozdíl mezi vyplacenou výší protiplnění a částkou vycházející z pravomocného určení výše přiměřeného protiplnění soudem, bude se muset navrhovatel obrátit znovu na soud a v novém nalézacím řízení požadovat odsouzení hlavního akcionáře k zaplacení určeného protiplnění či rozdílu mezi protiplněním vyplaceným a určeným.

K tomu Nejvyšší soud uzavírá, že není vyloučeno ani aby se navrhovatel domáhal návrhem podle § 183k odst. 1 obch. zák. zaplacení protiplnění ve výši uvedené v návrhu, popřípadě doplacení v

návruhu specifikovaného rozdílu mezi výší protiplnění, vyplaceného hlavním akcionářem, a výší, již považuje za přiměřenou. Rozhodne-li pak soud o povinnosti hlavního akcionáře zaplatit přiměřené protiplnění dříve, než dosavadním vlastníkům účastnických cenných papírů vznikne právo na zaplacení (§ 183m odst. 2 obch. zák.), musí stanovit lhůtu k plnění tak, aby neuplynula předtím, než navrhovateli vznikne právo na zaplacení protiplnění.

V souvislosti se shora uvedeným je třeba řešit i otázku, jak postupovat, podá-li návrh na určení přiměřené výše protiplnění nebo návrh na přiznání protiplnění v požadované výši součastně či postupně více akcionářů.

V řízení o určení výše protiplnění rozhoduje soud o předběžné otázce, potřebné pro rozhodnutí o přiznání požadovaného protiplnění. Takové rozhodnutí však je, vzhledem k tomu, že o této předběžné otázce může soud rozhodnout v rámci řízení o přiznání požadovaného protiplnění, za situace, kdy byl podán návrh na přiznání protiplnění, nadbytečné. To ale neznamená, že by měli být akcionáři, požadující určení přiměřené výše protiplnění, z řízení, ve kterém se bude o jeho výši rozhodovat, vyloučeni.

Z ustanovení § 83 odst. 2 písm. d) o. s. ř. vyplývá, že zahájení řízení proti hlavnímu akcionáři ve věcech přezkoumání protiplnění při výkupu účastnických cenných papírů brání tomu, aby proti němu probíhalo u soudu řízení o návrzích jiných akcionářů téže společnosti domáhajících se téhož přezkumu. Podá-li tedy poté, co bylo zahájeno řízení o přezkoumání výše protiplnění proti hlavnímu akcionáři, návrh na určení přiměřené výše protiplnění či návrh na zaplacení protiplnění v požadované výši či doplacení poskytnutého protiplnění do požadované výše (ale dříve, než je pravomocně skončeno) další akcionář, je nutno tento další návrh považovat za přistoupení k prvnímu řízení (srov. v této souvislosti též závěry učiněné v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 4. 2008, sp. zn. [29 Odo 1019/2006](#), uveřejněné v časopisu Soudní judikatura č. 10, ročník 2008, pod č. 148).

Ve výroku rozhodnutí o návrhu na určení přiměřené výše protiplnění soud stanoví výši přiměřeného protiplnění na jednu akcii. Obchodní zákoník (konkrétně ustanovení § 183k) předpokládá, že soud určí výši přiměřeného protiplnění, čímž v intencích ustanovení § 153 odst. 2 o. s. ř. vypořádá vztah mezi účastníky řízení způsobem předjímaným tímto právním předpisem (v návaznosti na ustanovení § 183k odst. 3, věty první, obch. zák. tak dokonce učiní způsobem závazným i pro další – tam zmíněné – osoby). Proto také soud při rozhodování o takovém návrhu za zahájení řízení není vázán tím, jak navrhovatel v tzv. žalobním petitu zformuloval svou představu o výši přiměřeného protiplnění na jednu akcii. Může tedy svým rozhodnutím určit přiměřené protiplnění na jednu akcii částkou vyšší nebo naopak (aniž by ve zbývajících „části“ návrh zamítal) částkou nižší. Návrh na určení přiměřené výše protiplnění bude projednatelný (soud o něm může zákonem předvídaným způsobem věcně rozhodnout) dokonce i tehdy, omezí-li navrhovatel svůj požadavek na určení přiměřené výše protiplnění, aniž v žalobním petitu zformuluje svou představu o výši přiměřeného protiplnění na jednu akcii.

Ve výroku rozhodnutí o návrhu na zaplacení protiplnění (ve výši požadované návrhem), popřípadě ve výroku rozhodnutí o návrhu na doplacení (v návrhu specifikovaného) rozdílu mezi výší protiplnění, vyplaceného hlavním akcionářem, a výší, již navrhovatel považuje za přiměřenou, soud již (předběžné) určení přiměřeného protiplnění na jednu akcii neprovádí (tato argumentace – má-li se prosadit úprava obsažená v § 183k odst. 3, věty první, obch. zák. – je nezbytným požadavkem kladeným na obsah odůvodnění rozhodnutí). Při rozhodování o tom, kolik má být na základě takového návrhu navrhovateli vyplaceno (při rozhodování o výši plnění vycházející ze základu přiznaného práva) soud opět není vázán návrhem (srov. výše argumentaci k ustanovení § 153 odst. 2 o. s. ř.).

Výše řečené ústí v závěr, podle kterého v rámci jednoho řízení ob stojí vedle sebe (z hlediska

povinnosti soudu o nich věcně rozhodnout) i nároky dvou či více navrhovatelů z nichž část se domáhá nároků plynoucích z ustanovení § 183k obch. zák. návrhem na splnění povinnosti (o zaplacení příslušné částky) a část „jen“ návrhem na určení přiměřené výše protiplnění. Důvod pro částečné zamítnutí návrhu na zahájení řízení z důvodu souběžné kumulace (v tzv. „žalobním petitu“) určovacího výroku s výrokem o splnění povinnosti, by nebyl dán (ohledně určovacího výroku) ani tehdy, kdyby se tato kumulace vztahovala k osobě jednoho a téhož navrhovatele.

Zbývá dodat, že tam, kde je v důsledku souběžné kumulace uplatňován (podle ustanovení § 183k obch. zák.) vedle sebe (jedním nebo více navrhovateli) návrh na zaplacení přiměřeného protiplnění i návrh na určení přiměřené výše protiplnění, nemohou výroky, jimiž soud o takových návrzích věcně rozhodne, nabýt právní moci jinak než současně.

Protože právní posouzení věci co do řešení otázky, na níž napadené rozhodnutí spočívá, není správné, Nejvyšší soud usnesení odvolacího soudu a spolu s ním ze stejných důvodů i usnesení soudu prvního stupně podle § 243b odst. 2, věty za středníkem, a odst. 3 o. s. ř. zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243b odst. 3, věta první, o. s. ř.).